

**OTA-ONA VA FARZAND MUNOSABATLARINING O'ZINI
O'ZI BAHOLASHGA TA'SIRI MUAMMOSI XORIJ
PSIXOLOGLARI TALQINIDA**

Sharapova Nozigul Masidinovna

Alfraganus university

II-kurs magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15266209>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 18- Aprel 2025 yil

Ma'qullandi: 20- Aprel 2025 yil

Nashr qilindi: 23- Aprel 2025 yil

KEY WORDS

Oila, shaxsning identifikatsiyasi, ota-ona, farzand, shaxslararo munosabatlar tizimi, bola tarbiyasi, ijtimoiy muhit, ruhiy salomatlik, ota-onalik xatti-harakatining ziddiyatli va noadekvatligi.

ABSTRACT

Ushbu maqola ota-ona va farzand munosabatlarining farzandning o'zini o'zi baholashiga ta'siri muammosini xorij psixologlari talqinida o'rganadi. O'zini o'zi baholash shaxsning o'z qadr-qimmat, kompetentligi va muvaffaqiyatga erishish qobiliyati haqidagi sub'ektiv bahosidir. U bolalik va o'smirlilik davrida shakllanadi va shaxsning psixologik farovonligi, ijtimoiy moslashuvi va hayotdagi muvaffaqiyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Ota-ona va farzand munosabatlari shaxsning psixologik rivojlanishi va o'zini-o'zi baholashida muhim rol o'ynaydi. Bu munosabatlar bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchlarini, hissiy holatlarini va ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantirishda katta ta'sirga ega. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ijobiy ota-ona munosabatlari farzandlarning o'zini qadrlash hissini kuchaytiradi va mustaqil, ishonchli shaxslar bo'lib o'sishlariga yordam beradi. Boshqa tomondan, salbiy ota-ona uslublari farzandlarning o'zini baholashini pasaytiradi va ruhiy salomatlikka zarar yetkazishi mumkin.

Ota-ona va farzand munosabatlarining o'zini-o'zi baholashga ta'siri xorij psixologlari tomonidan keng o'rganilgan muammo bo'lib, bu munosabatlarning farzandlarning psixologik rivojlanishida, xususan, o'zini qadrlash hissini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanadi. Ijobiy ota-ona munosabatlari, ya'ni farzandning hissiy ehtiyojlariga javob beruvchi, qo'llab-quvvatlovchi va e'tiborli bo'lgan ota-onalar, farzandlarning o'zini qadrlash his qilishlariga yordam beradi. Bu esa ularning mustaqil fikrlashiga va o'zlariga ishonchli shaxslar bo'lib o'sishlariga zamin yaratadi. Ijobiy muhitda o'sayotgan bolalar, o'zlariga nisbatan ijobiy munosabatlarni rivojlantirishadi, bu ularni ijtimoiy jihatdan faol, ochiq va muvaffaqiyatli shaxslar bo'lishlariga yordam beradi. Shu bilan birga, salbiy ota-ona uslublari, masalan, kamsitish, nazorat ostida ushlab yoki e'tiborsizlik, farzandlarining o'zini baholashiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Natijada, ular o'zlarini kamtar, ishonchsiz his qiladilar va bu holat ularning ruhiy salomatligiga ham ta'sir ko'rsatadi. Salbiy tajribalar, o'z navbatida, bolalarning o'z-o'zini baholash darajasini pasaytirishi, ijtimoiy aloqalarini cheklashi va psixologik muammolarga olib kelishi mumkin.

Xorijiy psixologlari tomonidan o'zini-o'zi baholash va ota-ona munosabatlari o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish jarayonida, turli madaniyatlar va ijtimoiy kontekstlarni hisobga olish

zaruriyati paydo bo'ladi. Har bir mamlakatda ota-onalik uslublari va farzandlar bilan munosabatlar ijtimoiy normalar, an'ana va qadriyatlar asosida shakllanadi. Misol uchun, kollektivistik madaniyatlarda farzandlarning o'ziga bo'lgan ishonchi ko'pincha oilaning umumiy muvaffaqiyati va jamiyatdagi o'rniga bog'liq bo'lsa, individualistik madaniyatlarda esa shaxsiy erkinlik va mustaqillikga katta ahamiyat beriladi. Bu farq, o'z navbatida, farzandlarning o'zini-o'zi baholashiga ham ta'sir ko'rsatadi. Kollektivistik madaniyatlarda, farzandlar o'zlarini oilaviy qadriyatlar va an'analar doirasida baholashlari mumkin, bu esa ularning o'ziga bo'lgan ishonchini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Mavzuga oid adabiyotlar taxlili (Literature review).

Mavzu Oila va undagi shaxslararo munosabatlar, uning shaxs shakllanishiga ta'sirini o'z madaniy muhiti sharoitida xorijiy psixolog olimlardan E.Erikson, Fromm E., Ollport G., Maslou A., Rojers K., S. Brodi., A. Adler., K. Xorni, Robert Grin, S.L. Rubinshteyn, Robert Kayl va boshqalar o'zlarining tadqiqotlarida oila muammolari, undagi shaxslararo munosabatlar, oiladagi psixologik muhit, ota-ona munosabatini o'smir shaxsiga ta'siri, undagi tarbiya va boshqa jihatlariga e'tibor qaratishgan.

Ushbu xorijiy psixolog olimlarning tadqiqotlari shaxsning shakllanishida, ayniqsa o'zini o'zi baholashda, ota-ona va farzand munosabatlarining rolini o'rganishga bag'ishlangan turli xil psixologik nazariyalar va tadqiqotlarni qamrab oladi.

Shaxsning identifikatsiyasi va o'zini o'zi baholashi nazariyalari: Erik Eriksonning identifikatsiya inqirozi tushunchasi va Erich Frommning shaxsning jamiyat bilan munosabatlari shaxsning o'zini anglashi va o'zini o'zi baholashning shakllanishida muhim bosqichlarni belgilaydi. Gordon Olportning "Shaxsning shakllanishi" asari shaxsning noyob xususiyatlariga urg'u beradi, o'zini o'zi baholash shaxsning o'zini qabul qilishiga ta'sir qiladi. Avraam Maslouning motivatsiya nazariyasi o'zini hurmat qilishni inson ehtiyojlarining ierarxiyasida muhim o'rin sifatida ko'rsatadi.

Ota-onalik uslublari va tarbiya usullari: Alfred Adlarning bolalarni tarbiyalashga oid ishlari ota-onalarning bolaga bo'lgan munosabati uning o'zini o'zi qanday baholashiga, o'ziga qanday ishonishiga va jamiyatga qanday moslashishiga ta'sir qilishini ta'kidlaydi. Karl Rojersning psixoterapiya bo'yicha qarashlari shaxsning o'zini o'zi anglashiga o'zgartirish kiritishda ota-onalarning roli haqida fikr bildiradi.

Robert Grinning inson tabiati qonunlari ijtimoiy ta'sirlar, shu jumladan ota-ona va farzand munosabatlari insonning xulq-atvori va o'zini o'zi anglashiga qanday ta'sir qilishini o'rganadi. S.L. Rubinshteynning umumiy psixologiya asoslari shaxsning shakllanish jarayonida ijtimoiy muhit muhim ekanligini ta'kidlaydi.

R. Kayl "Madaniyatlararo farqlar" asarida individualizm va kollektivizmning madaniy jihatlar bolalar tarbiyasi uslublari va ularning o'zini o'zi baholashiga qanday ta'sir qilishini ko'rib chiqadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR:

Amerikalik psixoanaliz g'oyalarining rivojlanishini E. Erikson konsepsiyasida kuzatish mumkin. Shaxsning butun hayot yo'li davomida rivojlanish masalalarini ko'rib chiqib, u bola va oila munosabatlariga, aniqrog'i, bola va ona o'rtasidagi munosabatlarga alohida e'tibor qaratdi. Bola-ota-ona munosabatlarining ikkilamchiligini tavsiflar ekan, E. Erikson ularga bolaning ehtiyojlariga nisbatan hissiy g'amxo'rlikning unga to'liq shaxsiy ishonch hissi bilan uy'unlashishi xosligini ta'kidladi.

E. Erikson rivojlanishni qurishda ota-onalar bilan yaqinlik darajasi bo'yicha har xil munosabatlar tizimini o'rnatadigan bolaning shaxsiy rolini ko'rsatdi. Shaxsning identifikatsiya shakllanishi bosqichlarida rivojlanishi uning har bir bosqichda yuzaga keladigan vazifalarni hal qilishdagi rolini kuchaytiradi. Shu bilan birga, psixolog shakllanayotgan shaxsning ichki muammolariga e'tiborini qaratib, bola-ota-ona munosabatlarining o'zini va ularning rivojlanishiga ta'sirini tahlil qilishga zarur e'tibor qaratmadi.

Bola-ota-ona munosabatlari muammolarini ishlab chiqishda sezilarli o'sish gumanistik yo'nalish vakillari (Fromm E., Ollport G., Maslou A., Rojers K., Gordon T., Bayyard J., Satir V. va boshqalar) tomonidan amalga oshirildi. Uning ko'plab vakillari bolalar psixikasini bevosita o'rganish bilan shug'ullanmagan bo'lsalar ham, hayotiy ma'nolar, qadriyatlar, qiziqishlar bilan to'ldirilgan shaxsning individual o'ziga xosligiga murojaat qilish katta ahamiyatga ega edi. Ehtimol, birinchi marta aynan gumanistik psixologiya doirasida bola shaxsi bola-ota-ona munosabatlarining to'liq sub'ekti sifatida namoyon bo'ldi, nafaqat ota-onalarning har xil yo'nalishdagi ta'sirlariga duchor bo'lmay, balki individual-psixologik xususiyatlar, qadriyatlar, qarashlarga ham ega edi. Ushbu yo'nalish doirasida ota-onalarning psixologik xususiyatlarini, ularning "menlik"ni rivojlantirishdagi rolini (o'zini hurmat qilish hissi, o'z obrazi, o'zini o'zi ratsional boshqarish), shuningdek, bolaning "Men" tuzilmasini (o'zining ijobiy yoki salbiy obrazi) shakllantirishdagi rolini yanada chuqur o'rganish amalga oshirildi.

Odamni ochiq va o'z-o'zini rivojlantiruvchi tizim sifatida ko'rib, G. Ollport shaxsiyatni rivojlantirish uchun ijtimoiy muhitning ahamiyatini ko'rsatdi. Ushbu rivojlanish faqat atrofidaqilar bilan aloqada sodir bo'lishi mumkinligini ta'kidlab, tadqiqotchi o'zaro ta'sirni, o'zaro hamkorlikni nazarda tutgan. Bola-ota-ona munosabatlari muammolari doirasida ushbu ilmiy asosga tayanish tadqiqot qiziqishlarini ota-onalar va bolalarning tirik, dinamik aloqalari hosil qilgan makonda amalga oshiriladigan o'zaro ta'sirni ko'rib chiqishga yo'naltirishga imkon berdi. Shu bilan birga, bola-ota-ona munosabatlarining har bir sub'ektining o'ziga xosligi va betakrorligini hisobga olish zarurati haqida gap borar edi. Bola-ota-ona munosabatlari psixologiyasining keyingi rasmiylashtirilishiga G. Ollport tomonidan bajarilgan shaxsiyat xususiyatlarini o'rganish usullarini ishlab chiqish yordam berdi.

E. Frommning asarlarida, shaxsiyatning rivojlanishida ota-ona munosabatlarining fundamental rolini tan olishga asoslangan holda, onaning va otaning bolaga bo'lgan munosabatidagi sezilarli farqlarni aniqlash innovatsion element bo'ldi. U tomonidan ishlab chiqilgan konsepsiyaga ko'ra, onaning sevgisi o'zining shartsizligi va bo'ysunmasligi bilan ajralib turadi. U bolani shundayligi uchun yaxshi ko'radi va unga sazovor bo'lish mumkin emas. K. Rojers bolaning to'liq rivojlanishini faqat ota-onaning bolaga bo'lgan shartsiz ijobiy e'tibori ta'minlaydi, deb hisobladi, uning harakatlaridan qat'iy nazar. Uning tushunishicha, eng maqbul sevgi - bu bolaning o'z-o'zini baholashi, uning "Men"ligi buzilmaydigan sevgidir.

A. Maslou tadqiqotlarida ham bola va ota-onalar o'rtasidagi o'zaro ta'sirning o'ziga xos talqinini topish mumkin. Uning tushunishicha, bu o'zaro ta'sirning natijasi bolada o'zini anglash, o'z ichki tabiatini tushunish, unga mos ravishda "sozlanishni" o'rganish, o'zining xususiyatlaridan kelib chiqqan holda xatti-harakatini qurish qobiliyati bilan bog'liq bo'lgan o'zini o'zi aktuallashtirish ehtiyojini shakllantirish bo'lishi kerak. U shaxsiy rivojlanishning ustuvor maqsadi o'sishga, o'zini o'zi aktuallashtirishga intilish deb hisobladi.

Rojers bolaning o'zini o'zi aniqlashini shunday ta'riflagan: "bolaning kattalar va boshqa bolalar bilan o'zaro ta'siri natijasi uning o'zi haqidagi tasavvuridir". Tug'ilganda bolada tashqi

dunyoni va o'zini baholash ko'nikmalari yo'q - bunda ota-onalar har bir bolaning harakatini yoki boshqalarning harakatlarini baholab unga yordam berishadi. Hayotning eng dastlabki yillaridan boshlab, ota-onalar ko'pincha bolani birinchi tabassumlari, qadamlari, so'zlari uchun maqtashadi. Bola rivojlanishi bilan ota-onalar asta-sekin shakllanib ulgurmagan shaxsning har bir harakatini baholashga o'tadilar va shu bilan unga nima yaxshi va nima yomon, qaysi harakatlar ijtimoiy jihatdan maqullanishi va qaysi harakatlar atrofida qilarda salbiy reaksiyaga sabab bo'lishi mumkinligini aniqlashga yordam beradilar. Bolaning xatti-harakatiga bo'lgan ushbu tashqi reaksiyalarga muvofiq, unda o'zi haqida o'z tasavvurlari shakllanadi, ular keyinchalik butun xatti-harakatni tartibga soladi va bolaning yoki allaqachon voyaga yetgan odamning holatida sodir bo'ladigan holatlarda tanlovni belgilaydi.

S. Brodi go'daklik davridagi bolalarga nisbatan onalarning xulq-atvorining xarakterli tendentsiyalarini kuzatar ekan, ota-onalik qarashlarining to'rtta turini ajratib ko'rsatdi: bolaning ehtiyojlariga organik tarzda moslashadigan; bolaning ehtiyojlariga ongli ravishda moslashishga intiluvchi; burch hissini e'tirof etuvchi (iliqlik, g'amxo'rlikning yo'qligi, qattiq tarbiyaviy choralar); nomuvofiq onalar (ota-onalik xatti-harakatining ziddiyatli va noadekvatligi). S. Brodining fikricha, eng g'ayri tabiiy narsa - bu to'rtinchi turdagi qarash, chunki onaning xatti-harakatining oldindan aytib bo'lmasligi bolada himoyasizlik va atrof-muhitning beqarorligi hissini shakllantiradi va tashvishni qo'zg'atadi.

A. Adlarning individual psixologiyasida psixoanalizda ustun bo'lgan jinsiylik rolini tan olishdan bola-ota-ona munosabatlarining ijtimoiy kontekstining ahamiyatini ko'rsatishga keskin burilish qilinadi. U uchun ularni bolaning psixik rivojlanishi uchun ustuvor bo'lgan ijtimoiy muhit elementi sifatida ko'rsatish xarakterlidir. A. Adlarning ota-onalarning tarbiyaviy amaliyotidagi buzilishlarning bolaning shaxsiyatiga ta'siri bo'yicha olib borgan tadqiqotlari zamonaviy psixologik nazariya va amaliyot uchun qiziqish uyg'otadi. Bolaning kattalar dunyosi bilan samarasiz o'zaro ta'siri natijasida u o'zida kamchilik kompleksi yaratadi. Shu bilan birga, bu antisotsial hayot tarzini shakllantirish, odamda nevrozlar va ziddiyatlarning paydo bo'lishi uchun sharoit yaratadi. Umuman olganda, A. Adlarning bola-ota-ona munosabatlari psixologiyasini rivojlantirishdagi xizmati bola-ota-ona munosabatlari xususiyatlarini tahlil qilishda ijtimoiy kontekstni birinchi o'ringa olib chiqish deb hisoblash mumkin. A. Adler tomonidan atrof-muhit faktlariga ta'sir qiluvchi va bu faktlarni inson shaxsiyatiga aylantiruvchi ijodiy "Men" tushunchasi kiritilgan.

A. Adlarning nazariyasiga ko'ra, oilaviy muhit, munosabatlar, qadriyatlar, oila a'zolarining o'zaro hurmati va sog'lom muhabbat (birinchi navbatda ona muhabbati) bolaning keng ijtimoiy manfaatini rivojlanishiga hissa qo'shadi. A. Adler tarbiyani nafaqat alohida oila va bola uchun foydasi nuqtai nazaridan, balki jamiyat holatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan ota-onalarning faoliyati sifatida ham ko'rib chiqadi. Bolalar jamoatdagi hayot qoidalarini o'rganadi va madaniyatni ota-onalari orqali qabul qiladi. Shuning uchun oila - bu bola o'z ideallarini, hayot maqsadlarini, qadriyatlar tizimini shakllantiradigan va yashashni o'rganadigan birlamchi guruhdir.

Adlarga ko'ra, oilaviy tarbiyaning asosiy tushunchalari quyidagilardir: ota-onalar va bolalar o'rtasidagi tenglik, lekin bir xillik emas, ham huquqlar, ham majburiyatlar jihatidan; hamkorlik; tabiiy natijalar. Ular, shuningdek, tarbiyaning asosiy printsiplariga - hokimiyat uchun kurashdan voz kechish va bolaning ehtiyojlarini hisobga olishga ham tegishlidir. Ushbu modelda ota-onalarga yordam tarbiyaviy xususiyatga ega bo'lishi kerak.

Bolaning psixik rivojlanishida ota-onalarning rolini tan olish K. Xorni g'oyalari mavjud bo'lib, uning asarlari bilan psixoanaliz g'oyalari rivojlanishini davom ettirdi. U tomonidan qurilgan konsepsiya doirasida bolaning shaxsiyatini rivojlantirishning hal qiluvchi omili sifatida u va ota-onalar o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlar nomlandi. Psixologik amaliyotda birinchi marta bolada tashvish hissi faqat rad etuvchi ota-onalik xulq-atvorining turli shakllari (ularga ota-onalarning boladan uzoqlashishi, bolaning shaxsiyatini bostiradigan haddan tashqari ota-onalik g'amxo'rliqi, dushmanona muhit, kamsitish) emas, balki ezgu niyatlar sabab bo'lgan xatti-harakatlar, ya'ni bolaga haddan tashqari qoyil qolish hissini mustahkamlashga yordam berishi ko'rsatildi.

Amerikalik yozuvchi Robert Grinning so'zlariga ko'ra, o'z-o'zini baholash ko'p jihatdan boshqalarning e'tiboriga bog'liq. Grinning ta'kidlashicha, boshqalarning e'tiborini qozonish uchun odamlar hattoki, jinoyat yoki o'z joniga qasd qilishgacha deyarli hamma narsaga tayyor. U, shuningdek, deyarli har bir harakatning zamirida boshqa birovning e'tiboriga bo'lgan ehtiyoj borligini ta'kidlaydi.

S.L. Rubinshteyn o'z-o'zini baholash deganda shaxsning o'zagini tashkil etuvchi tuzilmani tushunadi, u individni boshqalar baholashiga va uning boshqalarni baholashiga asoslanib quriladi. O'z-o'zini baholash shaxsning asosiy tuzilmasi sifatida ko'rib chiqiladi. O'z-o'zini baholashning asosi shaxs tomonidan qabul qilingan qadriyatlardan iborat bo'lib, ular shaxsdagi darajada xatti-harakatni o'zini o'zi tartibga solish mexanizmini aniqlaydi.

Ya. Rubinshteyn "Hissiy rivojlanish" da ota-onaning tarbiyasi va farzandlarning hissiy rivojlanishi o'rtasidagi o'zaro aloqalarni o'rganadi. U farzandlarning emotsional sog'lig'ini oshirish uchun ijobiy ota-ona munosabatlarining ahamiyatini ta'kidlaydi.

Ota-ona farzandlarning hissiy ehtiyojlarini qondirishda faol bo'lishi, bolalarning o'zini qadrli his qilishiga yordam beradi. Ijobiy munosabatlar, qo'llab-quvvatlovchi muhitlar, farzandlarning mustaqil fikrlashini va o'ziga bo'lgan ishonchini rivojlantiradi. Shuningdek, ijobiy tajribalar o'zini-o'zi baholashni oshirishga yordam beradi.

Biroq, salbiy ota-ona uslublari, masalan, e'tiborsizlik, kamsitish yoki haddan tashqari nazorat qilish, farzandlarning o'zini baholashiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bunday holatlar, farzandlarning ishonchsizlik, kamtarlik va psixologik muammolariga olib keladi.

R. Kayl "Madaniyatlararo farqlar" asarida individualizm va kollektivizm o'rtasidagi tafovutlarni o'rganib, ota-onalik uslublarning farzandlarning o'zini-o'zi baholashiga ta'sirini ko'rsatadi. Bu farqlar farzandlarning o'ziga bo'lgan ishonchini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Ota-onalik uslublarning farzandlarning o'zini-o'zi baholashlariga ta'siri individualizm va kollektivizm o'rtasidagi farqlar kontekstida murakkab va qiziqarli mavzu hisoblanadi. Individualistik va kollektivistik madaniyatlarda farqlar ota-onalarning o'z farzandlarini tarbiyalash uslublarga va farzandlarning o'ziga bo'lgan munosabatlarini shakllantirishga ta'sir qiladi.

Individualistik madaniyatlarda mustaqillik va o'ziga ishonchni rag'batlantiradigan ota-onalik uslublari ustunlik qiladi. Bolalar o'z fikrlarini erkin ifoda etishga, o'zlarining ehtiyojlarini va istaklarini birinchi o'ringa qo'yishga undaladi. Ota-onalar ko'proq demokratik va qo'llab-quvvatlovchi bo'lishlari mumkin, ammo ba'zi hollarda bolalarga o'zlarini juda mustaqil his qilishlariga imkon beradigan darajada erkinlik berishlari mumkin.

Individualistik madaniyatlarda o'zini-o'zi baholash o'z yutuqlari va mustaqil

identifikatsiyasi bilan bog'liq bo'ladi. Yuqori o'zini-o'zi baholash o'ziga ishonch, mustaqillik va o'z qobiliyatlariga ishonch bilan bog'liq. Past o'zini-o'zi baholash esa, o'ziga shubha qilish, qaramlik va o'z qobiliyatlariga ishonchsizlik bilan bog'liq bo'ladi.

Kollektivistik madaniyatlarda hamkorlik, jamoaviylik va oilaga bo'ysunishni rag'batlantiradigan ota-onalik uslublari ustunlik qiladi. Bolalar oilaviy qadriyatlarga va jamoa ehtiyojlariga bo'ysunishga undaladi. Ota-onalar ko'proq avtoritar bo'lishi mumkin va bolalar o'zlarining his-tuyg'ularini va fikrlarini ochiqchasiga ifoda etishga kamroq rag'batlantirishlari mumkin.

Kollektivistik madaniyatlarda o'zini-o'zi baholash jamoadagi o'rni, oilaviy aloqalar va jamoaga qo'shgan hissasi bilan bog'liq bo'ladi. Yuqori o'zini-o'zi baholash jamoaga hissa qo'shish, oilaviy uyg'unlik va ijtimoiy muvofiqlashuv bilan bog'liq. Past o'zini-o'zi baholash esa, jamoadan chetlatilish, oilaviy kelishmovchiliklar va ijtimoiy moslashmaslik bilan bog'liq bo'ladi.

Individualistik madaniyatlarda o'zini-o'zi baholash ko'proq o'z yutuqlariga, mustaqillikka va o'ziga ishonchga asoslangan bo'lsa, kollektivistik madaniyatlarda o'zini-o'zi baholash jamoa bilan bog'liqlik, uyg'unlik va oilaga bo'ysunishga asoslangan. Shunday qilib, bir xil ota-onalik uslubi turli madaniyatlarda turli xil natijalarga olib kelishi mumkin. Masalan, avtoritar tarbiya individualistik madaniyatda salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, lekin kollektivistik madaniyatda ijobiy yoki kamroq salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Ushbu sharhlab o'tilgan adabiyotlar xorijiy psixolog olimlari tomonidan ota-ona va farzand munosabatlarining o'zini-o'zi baholashga ta'siri muammosini, bu munosabatlar xarakteriga ta'sir etuvchi omillar haqida ko'plab ilmiy-nazariy, amaliy manbalar yaratilganligini ko'rsatadi.

Ota-onalar va farzandlar o'rtasidagi munosabatlarni yaxshilash, o'zini-o'zi baholashni oshirish uchun psixologik maslahat va ta'lim dasturlari muhim rol o'ynaydi. Farzandlar va ota-onalar o'rtasida ochiq muloqotni rivojlantirish, bir-birining fikr va his-tuyg'ularini hurmat qilish, shuningdek, ijobiy tajribalarni baham ko'rish, farzandlarining o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga yordam beradi. Bu jarayonda ota-onalar o'z farzandlarini qo'llab-quvvatlashlari va ularning muvaffaqiyatlarini nishonlashlari muhimdir, chunki bu harakatlar farzandlarining o'zini qadrlash hissini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA:

Ota-ona va farzand munosabatlarining o'zini-o'zi baholashga ta'siri muhim va murakkab masala bo'lib, xorijiy psixologlarning tadqiqotlari bu jarayonning bir qator muhim jihatlarini ta'kidlaydi. Ota-onalar farzandlarining hissiy ehtiyojlarini qondirishda faol ishtirok etishi, bolalarning o'zini qadrli his qilishlariga yordam beradi. Ijobiy ota-ona munosabatlari farzandlarning mustaqil fikrlashini va o'ziga bo'lgan ishonchini rivojlantiradi, bu esa ruhiy salomatlik va ijtimoiy ko'nikmalarning shakllanishida muhim ahamiyatga ega.

Boshqa tomondan, salbiy ota-ona uslublari, masalan, kamsitish yoki e'tiborsizlik, farzandlarning o'zini-o'zi baholash darajasini pasaytiradi va psixologik muammolarga olib kelishi mumkin.

Ota-ona va farzand munosabatlarining o'zini-o'zi baholashga ta'sirini tahlil qilish, bu sohada xorijiy va mahalliy tadqiqotlar yordamida chuqurroq anglash imkonini beradi. Bu tadqiqotlar nafaqat farzandlar, balki jamiyatning umumiy salomatligi va ijtimoiy farovonligi uchun ham muhim ahamiyatga ega. Xulosa qilib aytganda, oila va farzandlar o'rtasidagi

munosabatlar, ularning o'zini-o'zi baholashi, shaxsiy rivojlanishi va ruhiy salomatligi uchun zaruriy shart-sharoitlarni yaratishdagi roli, ushbu mavzuning dolzarbligini belgilaydi.

Xulosa qilib aytganda, ushbu adabiyotlar shaxsning o'zini o'zi baholashiga ta'sir qiluvchi murakkab omillarni ko'rib chiqadi, shu bilan birga ota-ona va farzand munosabatlarining o'rni va muhimligini ta'kidlaydi. Ushbu manbalar asosida ota-ona uslublariga, tarbiya usullariga va madaniy jihatlariga e'tibor qaratgan holda bolaning o'ziga bo'lgan ijobiy munosabatini shakllantirishda yordam beradigan amaliy tavsiyalar berish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Эриксон. Э.Г. Идентичность: юность и кризис / Э.Г. Эриксон. – СПб., 1996. – 344с.
2. Фромм. Э. Кризис психоанализа / Пер. с англ. / Э. Фромм. – СПб.: Академический проект, 2000. – 215с.
3. Адлер. А. Воспитание детей. Взаимодействие полов / А. Адлер. – Ростов-н/Д., 1998. – 448 с.
4. Роджерс. К.Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека: Пер. с англ. / К.Р. Роджерс / Общ. ред. и предисл. Е.И. Исениной. Изд. второе. – М.: Издательская группа «Прогресс», 1998. – 480с.
5. Абдусаматова, Ш. С. (2021). ЭМОЦИОНАЛЬНЫЙ ДИСТРЕСС, УГРОЗА СОБСТВЕННОМУ «Я», КАК ОБЯЗАТЕЛЬНЫЙ КОМПОНЕНТ ЖИЗНИ ЧЕЛОВЕКА. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 1(4), 239-247.
6. Абдусаматова, Ш. С., & Султанкулова, Г. Ф. (2022). ЭФФЕКТИВНОСТЬ ТРЕНИНГА ОБРАЗНОЙ САМОРЕГУЛЯЦИИ. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 2(1), 364-368
7. Абдусаматова, Ш. С. (2021). Психология семейных отношений с основами семейного консультирования. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 1(3), 225-229.
8. Abdurasulov Jahongirmirzo Ozodqulov Olimjon Bahodir o'g'li Choriyev Ilhom Ro'ziboyevich. (2022). SPECIFIC ASPECTS OF PSYCHOLOGICAL TRAINING OF FUTURE MILITARY PERSONNEL. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6803485>
9. Abdurasulov J. (2024). HARBIY PEDAGOGIKANING BOSHQA FANLAR BILAN ALOQASI. Молодые ученые, 2(6), 48–52. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/yo/article/view/28164>
10. Abdurasulov J., & Pardabayeva, M. (2024). MUSOBAQADAN OLDIN SPORTCHILARNI PSIXOLOGIK TAYYORLASH. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 4(6 Part 2), 73–76. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/ejsspc/article/view/34717>
11. Турсунов Абдумомин Abdurasulov Jahongirmirzo Ozodqulov Olimjon Bahodir o'g'li. (2022). THE USE OF PEDAGOGICAL AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN PRE-SERVICE INITIAL TRAINING AND THEIR FEATURES. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6751859>